

המוסד לביטוח לאומי

סקרים תקופתיים

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15						21
22						28
29	30					
31						

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון

**מקבלי קצבת נכות כללית
1996-1997**

מאת: שנטל וסרשטיין (ורנט)

ירושלים, ניסן ה'תשנ"ח, אפריל 1998

ה ק ד מ ה

ביטוח נכות כללית מיועד לאנשים אשר עקב ליקוי, גופני או שכלי, נפגע בצורה קשה כושר השתכרותם. במסגרת חוק זה משולמות קצבאות חודשיות לקיום וכן מוענקות קצבות שירותים מיוחדים לבעלי מוגבלות תפקודית קשה, אשר תלויים בעזרת אחרים לביצוע פעולות יום-יום. בנוסף לתשלום קצבאות בכסף דואג המוסד לביטוח לאומי לשיקומו המקצועי של הנכה כדי לסייע לו בהשתלבותו בעבודה, בהתאם לפוטנציאל שלו.

דו"ח זה מתאר את אוכלוסיית הנכים אשר היו זכאים לקצבאות ב-1996 וב-1997. מן הדו"ח עולה כי המוסד ממלא תפקיד חיוני בהבטחת קיומם הבסיסי של קבוצות נכים גדולות בישראל. אצל מרבית הנכים מהווה קצבת הנכות מקור ההכנסה היחיד או העיקרי של הנכה ומשפחתו. פחות מ-10% מן הנכים נהנים מהכנסות מעבודה וכשלושה רבעים מן הנכים מחייתם על קצבת הנכות בלבד. במילים אחרות, בעית הנכות הקשה מלווה בקשיי קיום ומחיה. כמו כן מציג הדו"ח נתונים מובחרים על שלוש קבוצות נכים: נכים חדשים, שהצטרפו למערכת מקבלי קצבה בשנתיים האחרונות, נכים מילדות ונכים עולים חדשים.

נתוני הדו"ח מדגישים את היקף קבוצות הנכים הקשים התלויים בקצבת הנכות ואת גודל האחריות המוטלת על החברה הישראלית בתמיכה כלכלית ובשיקום מקצועי של קבוצות אלו. הנכים סובלים ממגוון רחב של ליקויים קשים, החל מבעיות לוקומוטוריות וכלה בבעיות נפשיות קשות. במספר גדול של מקרים הנכות מורכבת ממספר ליקויים. לכן, כ-8% מן הנכים הללו זכאים גם לקצבת שירותים מיוחדים בשל מצבם הקשה במיוחד.

אנו מקווים שדו"ח זה יעמיד מידע בסיסי וחיוני לרשות הגורמים השונים העוסקים בתכנון שירותים ובטיפול בנכים.

אני רואה חובה נעימה לעצמי להודות לגב' שנטל וסרשטיין (ורנט), חוקרת מומחית בתחום הנכות הכללית במינהל המחקר והתכנון, שתכננה והכינה דו"ח זה ולרבקה פריאור, מנהלת מח' נכויות במינהל המחקר והתכנון, על עזרתה בעצה ובהדרכה.

המחקר נערך במסגרת האגף למחקר גמלאות ארוכות מועד בראשות גב' ברנדה מורגנשטיין. תודתי גם לגב' נירה עמיר שהדפיסה את הדו"ח.

שלמה כהן
סמנכ"ל מחקר ותכנון

תוכן העניינים

עמוד

1	מבוא
2	האוכלוסייה הכללית
2	הגדרת הנכה במוסד לביטוח לאומי - תהליך קביעת הזכאות
3	- קביעת אחוז הנכות הרפואית
3	- קביעת דרגת אי-כושר להשתכר/לתפקד במשק בית
5	היקף האוכלוסייה
7	מאפייני האוכלוסייה
19	תת-קבוצות נבחרות
25	מקבלי קצבת נכות כללית חדשים
25	מקבלי קצבת נכות שנכותם החלה בילדות
26	מקבלי קצבת נכות כללית עולים חדשים
29	נספחים

נספח א': אפיונים נבחרים - מקבלי קצבת נכות כללית שנכותם החלה בילדות
נספח ב': נתונים נבחרים לשנת 1997

ת ק צ י ר

דו"ח זה מורכב משני חלקים: סקירה של כלל אוכלוסיית מקבלי קצבת נכות כללית ותיאור אפיוניהן של כמה קבוצות חלקיות מתוך כלל הזכאים.

סקירה של כלל הזכאים הינה המשך הניתוח שנעשה בשנים 1994-1995, ומדגישה את השינויים שחלו מאז. באשר לחלקו השני של הפרסום: בעקבות הפרסום הקודם, התעוררו מספר שאלות לגבי אפיוניהן של קבוצות חלקיות מתוך כלל מקבלי קצבה. לאור זאת החלטנו להתמקד בתיאורן של שלוש קבוצות חלקיות:

א. מקבלי קצבת נכות כללית חדשים: מקבלי קצבת נכות כללית שתביעתם אושרה בשנים 1995-1996.

ב. נכים מילדות: נכים מקבלי קצבת נכות כללית אשר תביעתם אושרה בגיל 18, כלומר, נכותם חלה לפני גיל 18.

ג. עולים חדשים: מקבלי קצבת נכות כללית שעלו לארץ משנת 1990 ואילך.

מבוא

מדינת ישראל כמדינת רווחה רואה חובה לעצמה לדאוג לרווחת כל תושביה ובמיוחד לאוכלוסיות חלשות אשר אינן יכולות להתקיים מעבודתן, כמו: זקנים, נכים, מובטלים וכו'.

במסגרת זו, נוסף בשנת 1970 פרק ביטוח נכות בחוק הביטוח הלאומי. מטרת החוק להבטיח קיום מינימלי למי שמפאת נכות רפואית - גופנית, נפשית או שכלית - אינו יכול להשתכר כדי מחייתו, או שכושרו להשתכר צומצם ב-50% או יותר. מדובר בנכים שלא הוכרו ע"י אחד מחוקי הנכים האחרים כמו נפגעי עבודה, נפגעי איבה או נכי צה"ל.

בשנת 1977 התווספו לחוג הזכאים נשים נשואות שעובדות במשק ביתן (עקרות בית) וזאת על אף העובדה שנשים אלה אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח. מדינת ישראל נמנית עם המדינות המעטות שמקנות זכויות לקצבה לנשים העובדות במשק ביתן בלבד.

בשנת 1979 נוסף נדבך חשוב למערכת הרווחה כאשר הותקנו תקנות על פיהן משולמת קצבה לשירותים מיוחדים, בנוסף לקצבת הנכות, למי שעקב נכותו הרפואית תלוי בזולת בפעולות יום יום. בשנת 1990 הורחבה המערכת כך שתכלול קצבה לשירותים מיוחדים למי שיש להם נכות רפואית בשיעור הגבוה מ-75% ושאינם מקבלי קצבת נכות כללית והם תלויים בזולת בפעולות יום יום.

במקביל, בשנת 1980 תוקנו תקנות הביטוח הלאומי המתייחסות לקצבת הילד הנכה, וב-1981 החלו להפעילן בהדרגה. קצבה זו מיועדת לסייע למשפחה המטפלת בילדה הנכה לשאת בנטל הטיפול האישי והסיעודי הקשה או בכל טיפול אחר, שמטרתו לשפר את כושר התפקודי של הילד. עוד היה בכוונת המחוקק לעודד את המשפחה לטפל בילד במסגרת הבית והקהילה, ככל האפשר. רמות הקצבה נקבעו בתקנות על פי מידת תלותו של הילד הנכה בהוריו לצורך תפקודו בבית ובסביבתו הטבעית.

האוכלוסייה הכללית

הגדרת נכה בפרק ביטוח נכות - תהליך קביעת הזכאות

זכאים לקצבת נכות כללית:

א. מבוטח¹ או מבוטחת שאינה עקרת בית ושעקב ליקוי גופני, שכלי או נפשי הנובע ממחלה, מתאונה או ממום מלידה, אין לו הכושר להשתכר ואין הוא משתכר סכום העולה על 25% מן השכר הממוצע או שכושרו להשתכר והשתכרותו בפועל צומצמו עקב הליקוי (בין בבת אחת ובין בהדרגה) ב-50% או יותר.

אשה נחשבת כמי שאינה עקרת בית ונבדקת על פי אבדן הכושר להשתכר אם היא:

1. אישה שאיננה נשואה ;
2. עובדת שכירה או עובדת עצמאית שעובדת בעת הגשת התביעה ;
3. היא עבדה 12 חודשים רצופים - או 24 חודשים לא רצופים - ב-48 החודשים שקדמו ליום הגשת התביעה לקצבת נכות ;
4. חיה בנפרד מבן זוג תקופה של 24 חודשים לפחות שקדמו להגשת התביעה ;
5. הבעל אינו מבוטח במוסד לביטוח הלאומי בביטוח זקנה ושאיירים.

ב. "עקרת בית נכה": אשה נשואה שאינה עובדת מחוץ למשק ביתה ולא עבדה מחוץ למשק ביתה בתקופות שהוגדרו בחוק ושעקב ליקוי גופני, שכלי או נפשי כתוצאה ממחלה, מתאונה או ממום מלידה, אין לה הכושר לעשות עבודות שמקובל לעשות במשק בית רגיל, או שכושרה לעשות עבודות משק בית הצטמצם עקב הליקוי (בין בבת אחת ובין בהדרגה) ב-50% או יותר.

ההכרה במבוטח כנכה מחייבת קיום שני תנאים בסיסיים - רפואי ותפקודי.

¹ מבוטח - תושב ישראל בגיל 18 ועד 60 באישה ועד 65 בגבר.

קביעת אחוז הנכות הרפואית

רופא מוסמך מטעם המוסד לביטוח לאומי קובע את אחוז הנכות הרפואית. לצורך הקביעה נבדק הנכה על ידי הרופאים המומחים וכן מתבקש לבצע בדיקות ולהמציא מסמכים רפואיים. הסף הרפואי המינימלי הוא 40% במקרה של "נכה" ו-50% במקרה של עקרת בית נכה, דהיינו, מי שנקבעה לו נכות רפואית בשיעור נמוך מ-40% או 50% בהתאמה, אינו זכאי לקצבה ותביעתו נדחית "על הסף".

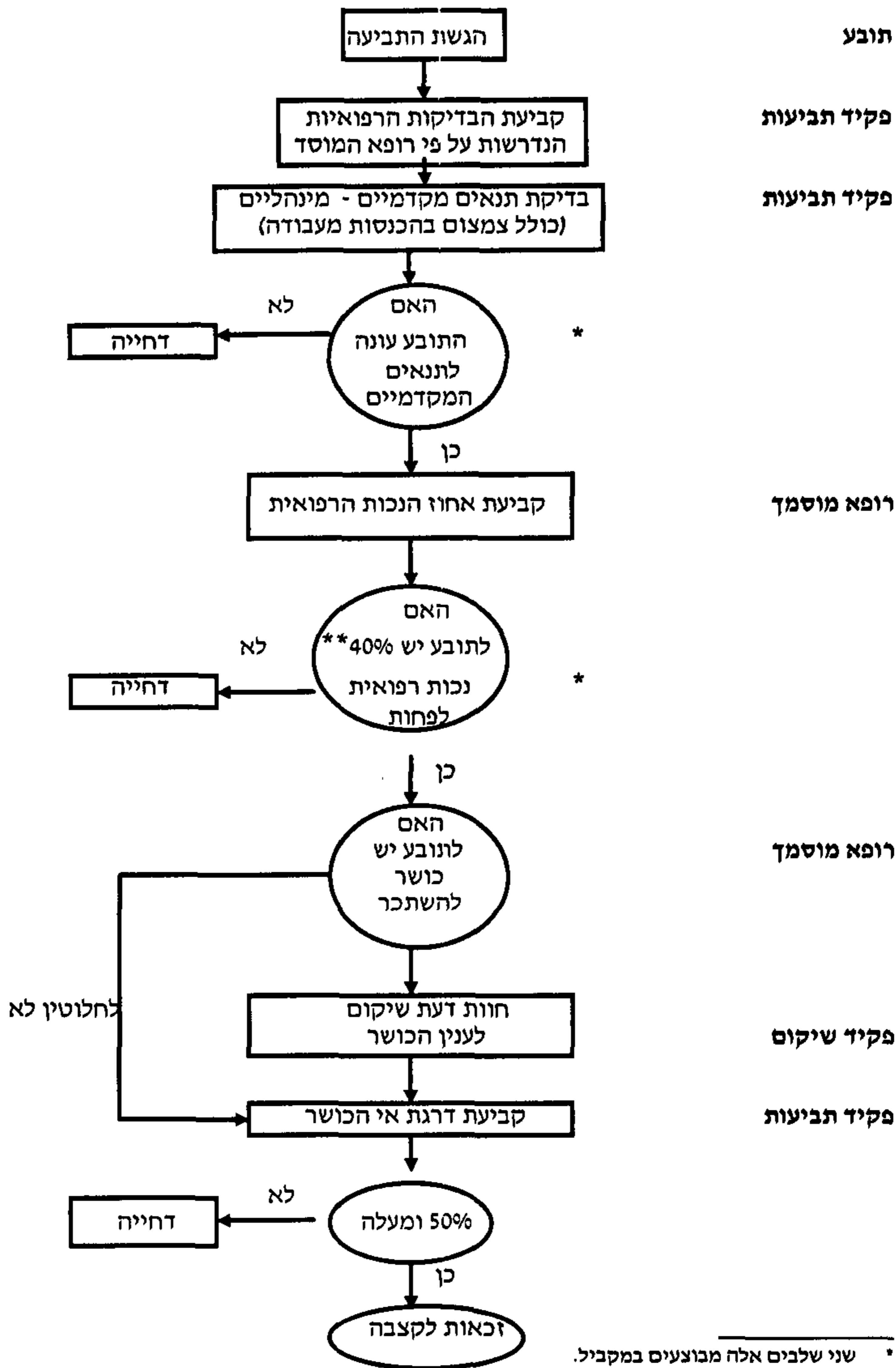
קביעת דרגת אי-הכושר להשתכר/לתפקד במשק בית

פקיד התביעות של המוסד לביטוח לאומי מחליט אם המבוטח "נכה" או "עקרת בית נכה" על פי הכללים שנקבעו בחוק וקובע את דרגת אי-הכושר לאחר שהתייעץ ברופא מוסמך ועל פי חוות דעת של פקיד שיקום.

קביעת דרגת אי-הכושר להשתכר נעשית בהתחשב בהשפעת הליקוי הרפואי על כושרו של התובע לעבוד ולהשתכר, על יכולתו לחזור לעבודתו (לעבודה מלאה או חלקית) ועל יכולתו לעבוד בעבודה אחרת או ללמוד מקצוע חדש (לפי השכלתו, כושרו הגופני ומצב בריאותו).

קביעת דרגת אי-הכושר לתפקד במשק בית נעשית בהתחשב בהשפעת הליקוי הרפואי של עקרת הבית על כושרה לתפקד במשק בית רגיל. כושר התפקוד של עקרת הבית נבדק במכונים מיוחדים להערכת תפקודית.

תהליך הערכת הזכאות לקצבת נכות כללית

* שני שלבים אלה מבוצעים במקביל.
 ** 50% לגבי עקרת בית.

היקף האוכלוסייה

תהליך קביעת הזכאות, כפי שתואר לעיל, קובע אם התובע זכאי לקצבת נכות או לא. אוכלוסיית מקבלי קצבת נכות כללית כוללת את מי שעברו את מבחני הזכאות אשר תוארו לעיל. אין היא כוללת מי שאחוז נכותם הרפואית פחות מ-40% או מי שלא צמצמו את השתכרותם בפועל או את כושרם להשתכר ב-50% או יותר, וכן לא כוללת מי שהוכר כנכה ע"י חוקים אחרים כגון נכי צה"ל ונכים מעבודה.

בשנת 1996, הגיעה אוכלוסיית מקבלי קצבת נכות (בממוצע שנתי) ל-104,540. קבוצה זו מהווה כ-3.5% מהאוכלוסייה הכללית בגילאים הרלבנטיים (גברים בני 18-65, נשים בנות 18-60). ב-1997, מספר מקבלי נכות כללית הגיע לכ-111,957 בממוצע שנתי.

לוח מס. 1: מקבלי קצבת נכות* כאחוז מהאוכלוסייה הכללית**

אחוז מהאוכלוסייה הכללית**			סה"כ	שנה
נשים	גברים	סך הכול		
0.1	0.4	0.3	6,685	1975
1.9	2.8	2.4	42,871	1980
2.4	3.3	2.9	63,244	1985
2.6	3.5	3.0	67,727	1987
2.6	3.5	3.0	73,492	1990
2.4	3.3	2.9	77,793	1992
2.5	3.4	2.9	82,921	1993
2.6	3.5	3.1	88,546	1994
2.8	3.7	3.3	94,038	1995
3.0	3.9	3.5	104,540	***1996
3.0	3.9	3.5	111,957	1997

* ממוצע שנתי.

** שנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בגילאים 18-65 לגברים, 18-60 לנשים

*** בנובמבר 1995, שונתה שיטת החישוב של מקבלי קצבת נכות כללית וזה מסביר את הגידול המיוחד של שנת 1996 לעומת שנת 1995.

מלוח מס. 1 לעיל אנו לומדים כי:

א. שכיחות הגברים הזכאים לקצבת נכות כללית מקרב אוכלוסיית הגברים גבוהה מזו של הנשים.

לכאורה, עובדה זו יכולה לעורר תמיהות, שכן ניתן היה לצפות שבשל חלקם של הגברים בקרב נכי צהל ונכי עבודה, הגבוה באופן משמעותי מזה של הנשים, הרי שמשקלם בנכות כללית יפחת. אולם, יש להביא בחשבון שלגבי חלק מאוכלוסיית הנשים, דהיינו לגבי עקרות בית, מבחן הזכאות מחמיר יותר מאשר לגבי גברים (50% נכות רפואית לפחות).

ב. בחינת ההתפתחות של הזכאים כאחוז מוהאוכלוסייה לאורך שנים מראה כי לקראת סוף העשור הקודם חלה התייצבות על כ-3% מהאוכלוסייה. בראשית שנות ה-90 (1993-1991) חלה ירידה קלה. שיעור אוכלוסיית הנכים מתוך האוכלוסייה הכללית הולך וגדל משנת 1993. בשנת 1996 הגיע שיעורם של נכים לכ-3.5%. תנודות אלה יכולות להיות מוסברות ע"י קליטה במערכת והבשלת הזכאות של עולים חדשים.

לוח מס. 2: הנכים כאחוז מכלל האוכלוסייה, לפי גיל ומין (1996)

מין	סך הכול	19-18	34-20	44-35	54-45	59-55	64-60
סך הכול	3.5	0.9	1.9	3.3	5.3	8.6	13.2
גברים	3.9	1.0	2.1	3.4	5.2	10.0	13.2
נשים	3.0	0.7	1.7	3.1	5.3	7.3	-

* אחוז הנכים מתוך כל קבוצת גיל ומין.

יצוג היתר של גברים לעומת נשים קיים בכל קבוצת הגילאים. כצפוי, שכיחות הנכות גדלה עם הגיל: מ-0.9% בקבוצת הגילאים 19-18, שיעור הנכים מגיע לכ-13% בקרב הגברים בני 64-60.

מאפייני האוכלוסייה

פרק זה מתמקד במספר היבטים רפואיים של מקבלי קצבת נכות כללית: התפלגות המקבלים לפי קבוצת ליקוי עיקרי, אחוז נכות רפואי ודרגת אי כושר, והשוואת נתונים אלה עם משתנים אחרים כגון השתלבות בשוק עבודה, האם הנכה מאושפז, מספר הליקויים וסוג הנכות.

לוח מס. 3: מקבלי קצבת נכות, לפי קבוצת ליקוי עיקרי ומין (דצמבר 1996)

מין	סך הכול		נפש	פנימי **	פיגור שכלי	נוירולוגי ***	ראיה	לוקו- מוטורי	אורוגניטלי ****	אחר
	מספר	אחוז								
סך הכול	107,220	100.0	28 9	24.0	12.6	11.1	7.0	7.6	2.7	6.1
גברים	61,298	100.0	29.8	25.4	11.8	11.0	7.1	6.5	2.2	6.1
נשים מבוטחות	33,473	100.0	28.5	18.9	17.3	10.9	6.4	8.1	2.9	7.0
עקרות בית	12,449	100.0	25.5	30.8	3.5	12.1	8.5	11.7	4.3	3.8

* בין הסעיפים הנמצאים בקובץ, סעיף הליקוי בעל הנכות הרפואית הגבוהה ביותר

** ליקוי פנימי - בעיקר בתחום הקרדיולוגי והריאתי

*** ליקוי נוירולוגי - בעיקר שיתוקים

**** בעיקר מחלות כליות ודרכי שתן וסרטן השד.

כאמור, לכל נכה יכולים להיות מספר סעיפי ליקוי. כאשר אנו בוחנים את התפלגות הנכים לפי סעיף הליקוי בעל אחוז הנכות הרפואית הגבוה ביותר (סעיף הליקוי העיקרי), אנו מוצאים שקבוצת הליקויים העקריות הן:

1. ליקוי נפשי: קבוצה המהווה כ-28.9% מאוכלוסיית מקבלי הקצבאות;
2. ליקוי פנימי: קבוצה המהווה כ-24.0% מאוכלוסיית מקבלי הקצבאות.

ליקויים אלה מאפיינים את מחצית אוכלוסיית מקבלי קצבאות הנכות. ניתן לציין גם את משקלן הגבוה יחסית של קבוצת הפיגור השכלי והליקויים הנוירולוגיים.

ניתוח התפלגות הליקויים לפי מין מראה:

1. אצל עקרות הבית שיעור הפיגור השכלי קטן מהממוצע, היות ופיגור ברמה קלה עד בינונית אינו תמיד מגביל בעבודה במשק הבית אך נקשה מאוד על השתלבות בשוק העבודה. לעומת זאת, שיעור הליקויים הפנימיים, הלוקומוטוריים והראיה גדול מהממוצע.
2. בקרב הנשים המבוטחות, שיעור הליקויים הפנימיים קטן יחסית ושיעור הפיגור השכלי גבוה יחסית. זה נובע מהעובדה שמפגרות הן בעלות סיכוי נמוך יותר להנשא, ואז הסיכוי שלהן לקבל קצבה גבוה יותר.

לוח מס. 4: מקבלי קצבת נכות, לפי גיל ומין (דצמבר 1996)

64-60	59-55	54-45	44-35	34-20	19-18	סך הכול	מקבלי קצבת נכות
12,900	17,853	27,377	23,465	23,920	1,805	107,220	סך הכל מספרים
100 0	100.0	100.0	100 0	100 0	100.0	100 0	אחוזים
100 0	49 5	48.3	51 1	55 8	59.5	57.2	גברים (%)
*	50 5	51.7	48 9	44.2	40.5	42.8	נשים (%)
*	65.8	67.9	72.6	84.1	99.3	72.9	מהן: נשים מבוטחות (%)
*	34.2	32 1	27 4	15 9	0.7	27.1	עקרות בית (%)

* נשים בקבוצת גיל זו זכאיות לקצבת זקנה

מעניין כי הפער בין שיעור הגברים והנשים גדול ביותר בגילאי 18-34 ומצטמצם עם העליה בגיל. 57% מן הנכים הם גברים ו-43% נשים, מהם 73% מבוטחות ו-27% עקרות בית.

בלוח מס. 4 ניתן לראות את השיעור הנמוך במיוחד של עקרות בית נכות בגילאים הצעירים, והדבר משקף כנראה דפוסי נישואין, הגידול בשיעור השתתפות נשים בשוק העבודה, ואת ההבדל בקריטריונים לקביעת זכאותה של עקרת הבית, שכן, הסף הרפואי הדרוש לעקרות בית גבוה יותר ובדיקת הכושר לתפקד במשק בית חמורה יותר מבדיקת הכושר להשתכר.

לוח מס. 5: מקבלי קצבת נכות, לפי מין ומצב משפחתי (דצמבר 1996)

אלמן	פרוד/גרוש	רווק	נשוי	סך הכול		מקבלי קצבת נכות
				אחוזים	מספרים	
2.2	13.7	35.1	51.2	100.0	107,220	סך הכל
1.1	9.1	36.2	53.6	100.0	61,316	גברים
3.5	14.0	33.5	49.0	100.0	45,904	נשים
4.4	19.6	45.9	30 1	100.0	33,476	מתוכן: נשים מבוטחות
1.2	-	-	98.8	100.0	12,428	עקרות בית

שיעור הנשים הנשואות נמוך משיעור הגברים הנשואים: כ-49% לעומת כ-54% בהתאמה. יתר על כן חלקן של הנשים הגרושות או הנפרדות הינו גבוה בהרבה בהשוואה לגברים: 14% לעומת כ-9%.

לוח מס. 6: מקבלי קצבת נכות, לפי מין ולפי מספר תלויים הזכאים לתוספת תלויים (דצמבר 1996)

מקבלי קצבת נכות	סך הכל		אין תלויים	בן זוג בלבד	ילד אחד	שני ילדים	בן זוג וילד	בן זוג ושני ילדים
	מספרים	אחוזים						
סך הכל	107,220	100 0	61 1	10 6	7 4	7 9	4 6	8.5
גברים	61,316	100 0	55 9	16 0	4 2	4 4	6 8	12.7
נשים מבוטחות	33,476	100 0	76 5	2 3	10 0	8 8	1.1	14
עקרות בית	12,428	100 0	51 3	-	19 3	29 4	-	-

על פי חוק ביטוח נכות ניתן לקבל תוספת לקצבה עבור תלויים. "תלויים" כוללים בן זוג שהכנסתו אינה עולה על 50% מן השכר הממוצע, וכן כל אחד משני הילדים הראשונים שלא מלאו לו 18 שנים, או 20 שנה, אם הוא לומד במוסד חינוך על-יסודי, או אם הוא חייל בשירות סדיר. עקרת בית נכה זכאית לתוספת בעד שני ילדיה הראשונים, אבל אין היא זכאית לתוספת בעד בן זוגה.

לכ-61% ממקבלי קצבת נכות אין תלויים על פי הגדרה זו. שיעור המבוטחות ללא תלויים גבוה במיוחד: 77%. שיעור זה נובע מעצם הגדרת האשה המבוטחת, וכאשר אינה רווקה משום שלילת הזכאות לתוספת בגין תלויים בשל מבחן הכנסות הנהוג לגבי בן זוג. שכרם של בני הזוג הגברים בדרך כלל גבוה יותר, ולכן הם לא עומדים במבחן הכנסות.

בשל עצם הגדרת עקרות הבית כנשים נשואות, שיעור עקרות בית עם שני ילדים תלויים, יחסית לנכות המבוטחות, הינו גבוה במיוחד: כ-29% לעומת 9%

לוח מס. 7: מקבלי קצבת נכות, לפי סוג הליקוי העיקרי ולפי גיל (דצמבר 1996)

גיל	סך הכול	נפש	פנימי	פיגור שכלי	נורולוגי	לוקומוטורי	ראיה	אורוגניטלי	אחר
סך הכל מספר אחוז	107,220	30,940	25,705	13,485	11,920	8,169	7,564	2,884	6,553
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
19-18	1.7	0.9	0.7	5.4	2.6	1.1	1.4	0.8	1.6
34-20	22.3	26.3	8.1	49.5	25.0	13.6	16.6	14.3	19.7
44-35	21.9	30.2	13.0	23.8	20.9	17.9	14.7	16.9	30.8
54-45	25.5	26.4	28.0	15.5	24.9	28.9	25.4	32.5	25.1
59-55	16.6	10.8	26.5	4.2	15.0	24.2	24.4	22.5	13.4
64-60	12.0	5.5	23.7	1.7	11.5	14.3	17.5	13.0	9.4

התפלגות הנכים לפי סוג הליקוי העיקרי ולפי קבוצות גלאים מראה שבקרב הנכים בעל ליקוי פנימי, אורוגניטלי וראיה, שיעור המבוגרים - דהיינו מגיל 45 לגבי לקוי פנימי ואורוגניטלי ומגיל 55 לגבי לקוי ראיה - גבוה מהממוצע. כלומר, המגבלויות הנובעות מליקויים אלה הולכות וגדלות עם הגיל.

לעומת זאת, בקרב הנכים בעלי פיגור שכלי, שיעור הצעירים בגילאים 18-34 גבוה מהממוצע, כאשר שיעור האנשים בגילאים מעל גיל 45 נמוך מהממוצע ויורד באופן חד ביחס לממוצע ככל שהגיל עולה. הסבר תופעה זו יכול להיות אופי הליקוי: פיגור שכלי ברוב המקרים, הוא ליקוי מילדות. כלומר, בעלי פיגור שכלי מקבלים קצבת נכות כללית מגיל 18 כאשר נכים לא מילדות יכולים להצטרף למערכת בגיל יותר מבוגר.

**לוח מס. 8: מקבלי קצבת נכות כללית, לפי סוג הליקוי העיקרי, לפי מין ולפי מצב משפחתי
(דצמבר 1996)**

מצב משפחתי	סך חכול	נפש	פנימי	פיגור שכלי	נורולוגי	לוקומוטורי	ראיה	אורוגניטלי	אתר
סך הכל מספר אחוז	107,220	30,940	25,705	13,485	11,920	8,169	7,564	2,884	6,553
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
רווק	35.1	43.1	8.8	83.9	32.9	15.8	21.5	15.3	52.0
נשוי	51.2	37.1	77.9	10.9	55.6	70.1	66.1	70.9	37.8
אחר*	13.7	19.8	13.3	5.2	11.5	14.1	12.4	13.8	10.2
גברים מספר אחוז	61,298	18,248	15,550	7,251	6,764	4,008	4,372	1,371	3,734
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
רווק	36.2	49.6	7.7	85.8	32.9	14.4	18.6	17.1	50.1
נשוי	53.6	35.0	82.8	11.1	58.3	75.5	73.4	74.8	42.6
אחר*	10.2	15.4	9.5	3.1	8.8	10.1	8.0	8.1	7.3
נשים מספר אחוז	45,922	12,692	10,155	6,234	5,156	4,161	3,192	1,513	2,819
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
רווק	33.5	33.8	10.5	81.7	32.8	17.1	25.4	13.6	54.5
נשוי	47.9	40.1	70.5	10.7	52.0	64.9	56.2	67.4	31.5
אחר*	18.6	26.1	19.0	7.6	15.2	18.0	18.4	19.0	14.0

* פרוד, גרוש, אלמן או אשה עגונה.

התפלגות הנכים לפי סוג הליקוי העיקרי ולפי מצב משפחתי מראה שבקרב הנכים בעלי ליקוי פנימי או לוקומוטורי, שיעור הנשואים גבוה בהרבה מהמוצע: 77.9% ו-70.1%, בהתאמה, לעומת 51.2% בממוצע; דהיינו, המוגבלויות הנובעות מסוגי הליקוי פיזיים פחות מפריעות לקיום חיים משפחתיים, מאשר מוגבלויות הנובעות מבעיות נפש ופיגור שכלי. כמו-כן, הנכים בקבוצות האחרונות הינם יותר צעירים יחסית. כצפוי בקרב הנכים בעלי פיגור שכלי שיעור הנשואים נמוך במיוחד: 10.9%.

נתוח נתונים לפי מין מראה ש:

יחסית לנשים הנכות מעט יותר הגברים נשואים, במיוחד בקרב גברים בעלי ליקוי לוקומוטורי, פנימי וכבדי הראיה. לעומת זאת שיעור הרווקים בקרב הגברים בעלי לקוי נפשי גבוה יחסית לנשים: 50% לעומת 34%.

בקרב הנשים הנכות שיעור יחסית גבוה יותר של גרושות ונפרדות: 19% לעומת 10%, וזאת בכל קבוצות הליקוי.

**לוח מס. 9: מקבלי קצבת נכות, לפי סוג הליקוי העיקרי ואחוז הנכות הרפואית
(דצמבר 1996)**

דרגת נכות	סך הכול	נפש	פנימי	פיגור שכלי	נורולוגי	לוקומוטורי	ראיה	אורוגניטלי	אחר
סך הכל מספר אחוז	107,220	30,940	25,705	13,485	11,920	8,169	7,564	2,884	6,553
	100 0	100 0	100 0	100 0	100 0	100 0	100 0	100 0	100.0
49-40	11 5	10.6	13 4	18 3	5 7	17 4	4 6	10 2	6.5
59-50	29 0	54.5	26.6	9 2	12.6	17 4	8 7	14 8	20.6
69-60	16 9	8 3	21.1	19.9	16 6	19 8	9 5	13.1	21.1
74-70	8 2	12.4	7 3	3.1	7 5	6 6	6 0	5.6	8.8
70-75	7.1	1 8	7.7	18.3	5 5	5 7	5.7	5 6	12.7
89-80	7.9	1.7	7.7	5.4	20 0	13 4	11.1	11 6	9.4
100-90	19.4	10.7	16.2	15 8	32 2	9 8	54.4	39 0	20.0

באופן כללי, בקרב הנכויות הנפשיות, הפנימיות והלוקומוטוריות ישנם יחסית יותר נכים בעלי נכות רפואית נמוכה (40%-60%). בעלי אחוז נכות רפואית גבוהים במיוחד (מעל 80%) נמצאים בקרב כבדי הראיה, נכים עם לקויים נוירולוגיים ואורוגניטלים. ניתן לראות כי יותר ממחצית כבדי הראיה הם עוורים לפי הגדרת המוסד לביטוח לאומי. יש לציין שמספר עוורים עם תעודת עיוור הינו כ-15,000 בארץ.

לוח מס. 10: מקבלי קצבת נכות, לפי סוג הליקוי העיקרי ולפי דרגת אי כושר (דצמבר 1996)

דרגת אי כושר	סך הכול	נפש	פנימי	פיגור שכלי	נורולוגי	לוקומוטורי	ראיה	אורוגניטלי	אחר
סך הכל מספר אחוז	107,220	30,940	25,705	13,485	11,920	8,169	7,564	2,884	6,553
	100 0	100.0	100.0	100 0	100 0	100 0	100 0	100.0	100.0
60	10 0	4.1	18.2	2 0	8 0	19 7	11.0	15.4	10.7
65	6 2	4.4	9.6	1 7	5 2	10 4	7 2	8.5	4.4
74	2.0	1.5	2 6	0.6	2 3	2 8	2 5	2.4	1.7
*+ 75	81 8	90.0	69.6	95 7	84 5	67.1	79 5	73.7	83.2

* מ-75% דרגת אי כושר מקבלים קצבת נכות כללית בשיעור של 100%

לכ-82% ממקבלי קצבת נכות, דרגת אי הכושר היא 75% ומעלה והם זכאים לקצבה מלאה. התפלגות המקבלים לפי סוג הליקוי העיקרי מצביע על כך שבקרב מקבלי קצבת נכות בגין פיגור שכלי או ליקוי נפשי, שיעור הנכים עם דרגת אי כושר של 100% גבוה יחסית: כ-96% לגבי נכים עם פיגור שכלי וכ-90% לגבי נכים עם ליקוי נפשי.

לעומת זאת, בקרב הנכים עם ליקוי לוקומוטורי או פנימי, שיעור מקבלי קצבת נכות עם דרגת אי כושר של 75% נמוך יחסית (כ-67% לגבי נכים עם ליקוי לוקומוטורי וכ-70% לגבי נכים עם ליקוי פנימי). בקרב שתי הקבוצות, ל-20% מן הנכים דרגת נכות של 60%.

מכך אנו לומדים כי השתלבותם בעבודה של נכים בעלי ליקויים נפשיים או בתחום הפיגור השכלי קשה יותר, ככל הנראה, מזו של נכים שמגבלותם הינה בתחום הלוקומוטורי או הפנימי; זאת למרות שהנכים השייכים לשתי הקבוצות הראשונות הינם בעלי אחוז נכות רפואית ממוצע נמוכה יחסית ליתר הנכים.

לוח מס. 11: מקבלי קצבת נכות, לפי סוג הליקוי העיקרי ולפי סוג הזכאות (דצמבר 1996)

סוג זכאות	סך הכול	נפש	פנימי	פנימי	שכלי	פיגור	נוירולוגי	לוקומוטורי	ראייה	אורוגנטלי	אחר
סך הכל	מספר	107,220	30,940	25,705	13,485	11,920	8,169	7,564	2,884	6,553	
אחוז	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	
קבועה	87.5	88.7	79.9	98.7	87.8	81.1	87.8	91.0	83.4	95.0	
זמנית	12.5	11.3	20.1	1.3	12.2	18.9	12.2	9.0	16.6	5.0	

בלוח מס. 8 ניתן לראות שלרוב הנכים (כ-88%) נקבעה דרגת נכות צמיתה.

בחינת סוג הזכאות של מקבלי קצבה לפי מחלות מראה כי:

- קיימת נטייה חזקה לאשר נכות קבועה לנכים עם פיגור שכלי: כ-99% מקבוצה זו הינם נכים עם נכות קבועה, כנראה בשל העובדה שרובם אינם מסוגלים להשתלב בשוק העבודה כמשתכרים. חלקם בהחלט מסוגלים להשתלב בעבודה נתמכת או בעבודה מוגנת.
- הנטייה לאשר נכות זמנית חזקה בקרב בעלי ליקויים פנימיים (כ-20%) ובקרב נכים עם בעיות לוקומוטוריות ואורוגניטליים (כ-19%), וזאת מתוך ציפייה, כנראה, שיחול שינוי במצבם וכן משום שיש להם פוטנציאל לשיקום המאפשר להם לרכוש מקצוע ולהשתלב בעבודה.

החל משנת 1979 החל המוסד לביטוח לאומי לשלם גמלה לשירותים מיוחדים (שר"ם) לנכים המוגבלים קשה בתפקודם והזקוקים לעזרון הזולת כדי לבצע פעולות יומיומיות (כמו ניידות בתוך הבית, רחצה, אכילה, הלבשה ושימוש בשירותים), או כאלה הסובלים מבעיה קוגניטיבית ורפואית קשה ולכן זקוקים להשגחה מתמדת.

לוח מס. 12: מקבלי קצבת נכות, לפי סוג הליקוי העיקרי ולפי שיעור שר"ם (דצמבר 1996)

סוג זכאות	סך הכול	נפש	פנימי	פיגור שכלי	נוירולוגי	לוקומוטורי	ראיה	אורוגנטלי	אחר
סך הכל (מספר) מתוכם:	107,220	30,940	25,705	13,485	11,920	8,169	7,564	2,884	6,553
מקבלים שר"ם	8,464	721	1,344	1,319	2,677	661	724	936	82
שיעור מקבלי שר"ם מתוכם:	7.9	2.3	5.2	9.8	22.5	8.1	9.6	32.5	1.3
30% שר"ם	8.2	8.6	13.7	1.1	5.5	11.6	10.0	14.2	3.7
50%	50.2	43.3	53.4	46.3	36.2	50.7	69.5	79.8	65.9
60%	2.6	4.4	3.2	0.3	3.0	5.0	1.9	1.1	2.4
90%	1.5	1.7	2.2	0.1	2.5	1.0	0.8	0.1	-
100%	20.9	27.9	17.9	25.4	26.2	23.4	12.2	3.8	15.9
150%	16.6	14.1	9.6	26.8	26.6	8.2	5.5	1.0	12.2

שיעור נמוך - כ-8% - ממקבלי קצבת נכות מקבלים גמלה לשירותים מיוחדים (שר"ם) כאשר, כ-92% אינם מקבלים. התפלגות המקבלים קצבת שר"ם לפי סוג הליקוי העיקרי מראה ששעורים גבוהים באופן משמעותי של מקבלי קצבת שר"ם נמצאו בקרב הנכים בעלי ליקוי אורוגנטלי (כלומר הפרעות בכליות ודרכי השתן), נוירולוגי, דהיינו שיתוקים למיניהם, כ-33% וכ-23%, בהתאמה.

לעומת זאת, בקרב חולי הנפש, שיעור המקבלים גמלת שר"ם מאוד נמוך ביחס לממוצע: 2.3%. רוב חולי נפש מסוגלים לתפקד באופן עצמאי בפעולות היוס יום. הזכאות שלהם נובעת מהצורך בהשגחה במקרים הקשים. בנוסף לכך מי שזקוק להשגחה מתמדת מאושפז בדרך כלל ולא מקבל שר"ם.

ניתוח התפלגות מקבלי גמלת שר"ם לפי הליקוי העיקרי ולפי רמת הגמלה מצביע על כך שבקרב הנכים בעלי פיגור שכלי והנכים בעלי לקוי נוירולוגי שיעור מקבלי גמלת שר"ם בשיעור 150% גבוה בהרבה מהממוצע: כ-27% לעומת 16.6%, בעיקר בשל הצורך בהשגחה.

לעומת זאת, בקרב הנכים בעלי ליקוי ראייה או ליקוי אורוגניטלי, שיעור המקבלים 50% גמלת שר"מ גבוה בהרבה מהממוצע 69.5% ו-79.8%, בהתאמה, לעומת ממוצע של כ-50%. למרות עיוורונם, נכים אלה מתפקדים במידה סבירה של עצמאות בתפקודם היום יומי.

לוח מס. 13: מקבלי קצבת נכות, לפי סוג הליקוי העיקרי ולפי שיעור המאושפזים* (דצמבר 1996)

אשפוז	סך הכול	נפש	פנימי	פיגור שכלי	נורולוגי	לוקומוטורי	ראייה	אורוגניטלי	אחר
סך הכל מספר אחוז	107,220	30,940	25,705	13,485	11,920	8,169	7,564	2,884	6,553
	100.0	100 0	100 0	100.0	100 0	100 0	100.0	100.0	100 0
מאושפז	8 5	10 3	0 2	29 8	3 4	0 5	0 8	0 3	20 0
לא מאושפז	91 5	89 7	99.8	70 2	96 6	99 5	99 2	99 7	80.0

* מאושפז זכאי לקצבת נכות ונמצא במוסד וגוף ציבורי נושא ביותר ממחצית הוצאות החזקתו בו

שיעור נמוך - כ-8% - ממקבלי קצבת נכות נמצאים במוסד כאשר כ-92% נמצאים בקהילה. התפלגות הנכים המאושפזים לפי סוג הליקוי העיקרי מראה שבקרב הנכים בעלי פיגור שכלי, כ-30% נמצאים במוסד, שיעור גבוה באופן משמעותי מן הממוצע הכללי. עובדה זו עשויה גם להסביר את משקלם הגבוה של הסובלים מפיגור שכלי בעלי דרגת אי כושר של 100% ואת העובדה שכ-99% מקבוצה זו הם בעלי דרגת נכות קבועה.

לוח מס. 14: מקבלי קצבת נכות, לפי קבוצת בעלי ליקוי ולפי עיקרי ומשני (דצמבר 1996)

ליקוי	התפלגות מקבלי קצבה לפי ליקויים		מתוכם: (אחוזים)	
	מספר	% מכלל מקבלי קצבה	מקבלי קצבה כאשר הליקוי משני	מקבלי קצבה כאשר הליקוי עיקרי
נפש	39,164	36.5	100.0	79.0
פנימי	40,957	38.1	100.0	63.0
פיגור שכלי	17,884	16.6	100.0	75.0
נורולוגי**	18,750	17.5	100.0	64.0
ראייה	11,738	10.9	100.0	64.0
לוקומוטור	22,817	21.2	100.0	36.0
אורוגניטל	6,326	5.9	100 0	46.0
אף אוזן גרון	5,068	4.7	100.0	37.0
עור	2,254	2.1	100.0	18 0

* ליקוי פנימי בעיקר ליקוי במערכת הלב ו/או הריאות
** ליקוי נורולוגי: בעיקר שיתוקים

לוח מס. 14 מציג את כלל מקבלי קצבאות הנכות לפי סוגי הליקוי. להבדיל מהלוחות הקודמים, כאן נכללים כלל הסובלים מהליקוי בין אם הוא עיקרי ובין אם הוא משני. הלוח מציג את שיעור הנכים הסובלים מליקויים אלה כליקוי עיקרי וכליקוי משני, כאשר אנו בוחנים את כל הליקויים המצוינים בטופס הרפואי. התפלגות מקבלי קצבה לפי קבוצות ליקוי מראה שהמחלות הפנימיות והנפשיות הינן השכיחות ביותר: 38.1% ו-36.5% מסך מקבלי הקצבה, בהתאמה.

אם ננתח את הליקויים לפי הליקוי העיקרי והמשני ניתן לראות, כי כאשר קיים ליקוי נפשי ופיגור שכלי, אלה הם בדרך כלל גם ליקויים עיקריים: 79% ו-75%, בהתאמה. בקבוצות הליקויים הלוקומוטוריים - אף אוזן גרון ועור - שיעור מקבלי הקצבה שזהו הליקוי העיקרי הינו נמוך יחסית: 36%, 37% ו-18%, בהתאמה.

לוח מס. 15 מראה את מספר הליקויים הממוצע בכל קבוצת ליקוי עיקרית.

לוח מס. 15: מקבלי קצבת נכות, לפי קבוצת ליקוי עיקרי ולפי מספר ליקויים ממוצע (דצמבר 1996)

אחז	אורוגניטלי	ראיה	לוקומוטורי	נוהולוגי	פיגור שכלי	פנימי	נפש	סך הכול	דרגה
6,553	2,884	7,564	8,169	11,920	13,485	25,705	30,940	107,220	מספר
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	אחוז
-	3.3	3.3	3.6	2.9	1.9	3.3	1.9	2.6	מס' ליקויים ממוצע

בממוצע כל נכה סובל מ-2.6 לקויים. בקבוצות ליקויי נפש ופיגור שכלי נמצא מספר הליקויים הממוצע הקטן ביותר, והוא עומד על 1.9. בדרך כלל כאשר מדובר בפיגור שכלי או במחלות נפש, אין אבחון של לקויים נוספים. במידה שיש ליקויים נוספים מיחסים אותם לפיגור או לליקוי הנפשי. מספר הליקויים הממוצע הוא הגבוה ביותר (3.6) כאשר הליקוי העיקרי הינו לוקומוטורי.

ראינו שיש הבדלים קלים במספר הליקויים הממוצע לפי סוג ליקוי עיקרי. נשאלת השאלה, האם קיים קשר בין מספר הליקויים הממוצע לבין אחוז הנכות הרפואית. לוח מס. 13 מציג את מספר מקבלי הקצבה בדצמבר 1996 לפי אחוז הנכות הרפואי ומספר הליקויים הממוצע.

לוח מס. 16: מקבלי קצבת נכות כללית, לפי אחוז נכות רפואית ומספר ליקויים ממוצע (דצמבר 1996)

סך הכול	49-40	59-50	69-60	74-70	84-75	100-85	
107,220	12,250	31,125	18,106	8,764	13,179	23,696	סה"כ (מספרים)
2.6	2.5	2.1	3.1	2.9	3.2	2.7	מס' ליקויים ממוצע

הלוח מראה כי לא נמצא קשר בין חומרת המצב הרפואי של הנכה ומספר סעיפי הליקוי שקבעו לו. מעניין לציין כי גם כאשר הנכות הרפואית הינה נמוכה (40%-49%), ממוצע מספר הליקויים הוא 2.5.

בהגדרת הזכאות לקצבת נכות כללית, כפי שכבר הוזכר, בנוסף לליקוי רפואי בשיעור של 40% לפחות, צריך להיות צמצום כושר השתכרות של הנכה. אחת השאלות ששבה ועולה בהקשר זה היא מה שיעורם של הנכים שלמרות צמצום כושר ההשתכרות שלהם בכל זאת עובדים.

מתברר כי לכ-7.6% ממקבלי הקצבה יש הכנסה מעבודה, וזאת על פי דווח שלהם.

לוח מס. 17 מציג את היקפה של קבוצה זו בכל אחת מקבוצות הליקוי העיקרי.

לוח מס. 17: מקבלי קצבת נכות, לפי קבוצת ליקוי עיקרי ולפי הכנסה מעבודה (דצמבר 1996)

דרגה	סך הכול	נפש	פנימי	פיגור שכלי	נורולוגי	לוקומוטורי	ראיה	אודונטיטלי	אחר
סך הכל מספר	107,220	30,940	25,705	13,485	11,920	8,169	7,564	2,884	6,553
אחוז	100 0	100 0	100 0	100 0	100 0	100 0	100 0	100 0	100 0
שיעור מקבלי קצבת נכות עם רכנסה מעבודה	7 6	6 4	8 4	5 6	9 0	8 4	10 7	8 4	7 7

שיעור מקבלי קצבה עם הכנסה מעבודה נע בין 5.6% לבין 10.7%, לפי קבוצת ליקוי עיקרי.

השיעורים הנמוכים במיוחד נמצאים בקבוצות פיגור שכלי ומחלות נפש (5.6% ו-6.4%, בהתאמה). כלומר, בקבוצות אלה ההשתלבות בשוק העבודה מעוטה ממצא זה תואם את שכבר הוזכר בהקשר לדרגת אי הכושר של קבוצות אלה

לעומת זאת, קבוצת בעלי ליקויי ראייה כליקוי עיקרי זוכה בשיעור של מקבלי קצבת נכות עם הכנסה מעבודה גבוהה יחסית - 10.7% - דהיינו, מקבלי קצבת נכות עם ליקוי ראייה משתלבים מעט יותר טוב בשוק העבודה.

לוח מס. 18: מקבלי קצבת נכות, לפי מין ומקור הכנסה של המקבל בלבד (דצמבר 1996)

מקור הכנסה	סך הכול	גברים	נשים מבוטחות	עקרות בית
סה"כ	107,220	61,316	33,476	12,428
מספרים	100.0	100.0	100.0	100.0
אחוזים				
קצבת נכות בלבד	82.7	77.8	85.9	98.0
קצבת נכות והכנסה מעבודה	7.0	7.8	7.7	-
קצבת נכות והכנסה אחרת	9.7	13.5	6.1	2.0
קצבת נכות, הכנסה מעבודה והכנסה אחרת	0.6	0.9	0.3	-

לוח מס. 15 מציג את התפלגות מקבלי קצבה לפי מקורות הכנסה של המקבל בלבד ולפי המין.

שיעור המקבלים שמקור ההכנסה הבלעדי הינו הקצבה מגיע לכ-83%. שיעור זה גבוה במיוחד בקרב עקרות הבית (98%) ונשים מבוטחות (כ-86%) לעומת הגברים (כ-78%). לשיעור דומה של גברים ונשים מבוטחות ישנה הכנסה מעבודה. לעומת זאת, לכ-15% מן הגברים יש הכנסות אחרות לעומת 6% מן הנשים המבוטחות ו-2% מן עקרות הבית.

תת-קבוצות נבחרות

בעקבות הפרסום הקודם אשר סקר בפירוט את כלל אוכלוסיית הזכאים, התעוררו מספר שאלות לגבי אפיוניהן של קבוצות חלקיות מתוך כלי מקבלי הקצבה. לאור זאת החלטנו להתמקד בפרסום זה בתיאורן של שלוש קבוצות חלקיות.

- א. מקבלים חדשים: מקבלי קצבת נכות כללית שתביעתם אושרה בשנים 1995-1996.
- ב. נכים מילדות: מקבלי קצבת נכות כללית שהגישו תביעה בגיל 18, כלומר, שנכותם חלה לפני גיל 18.
- ג. עולים חדשים: מקבלי קצבת נכות שעלו לארץ משנת 1990.

לוח מס. 19: שכיחות של מקבלים חדשים, נכים מילדות ועולים חדשים מתוך סך מקבלי קצבת נכות (דצמבר 1996)

	עולים חדשים	נכים מילדות	מקבלים חדשים	סה"כ מקבלי קצבת נכות	
	10,588	10,005	17,055	107,220	סך הכל
	9.8%	9.3%	15.9%		שכיחות

התפלגות הקבוצות האלה לפי משתנים סוציו-דמוגרפיים נמצאת בלוחות הבאים (לוחות מס. 20-30). כל הלוחות מתייחסים לדצמבר 1996.

לוח 20: התפלגות לפי מין (אחוזים)

	עולים חדשים	נכים מילדות	מקבלים חדשים	סה"כ מקבלי קצבת נכות כללית	מין
	10,588	10,005	17,055	107,220	סך הכל
	100.0	100.0	100.0	100.0	מספר אחוז
	57.2	56.6	57.5	57.2	גברים
	42.8	43.4	42.5	42.8	נשים
	67.9	92.8	73.9	72.9	מהן: נשים מבוטחות
	32.1	7.4	26.1	27.1	עקרות בית

לוח מס. 21: התפלגות לפי גיל (אחוזים)

גיל	סה"כ מקבלי קצבת נכות כללית	מקבלים חדשים	נכים מילדות	עולים חדשים
סך הכל	מספר	17,055	10,005	10,588
	אחוז	100.0	100.0	100.0
19-18	1.7	10.6	14.5	1.3
34-20	22.3	20.1	72.1	17.3
44-35	21.9	16.3	13.5	20.3
54-45	25.4	23.8	*	25.6
59-55	16.7	17.2	*	22.4
65-60	12.0	12.1	*	13.1

* חוק ביטוח נכות התחיל לפעול בשנת 1970. לכן לא נמצאים במערכת נכות מילדות מבוגרים מגיל 44.

לוח מס. 22: התפלגות לפי מצב משפחתי (אחוזים)

מצב משפחתי	סה"כ מקבלי קצבת נכות כללית	מקבלים חדשים	נכים מילדות	עולים חדשים
סך הכל	מספר	17,055	10,005	10,588
	אחוז	100.0	100.0	100.0
נשוי	51.2	59.0	10.1	53.6
רווק	35.1	28.5	87.9	25.1
גרוש	10.7	9.8	1.9	16.6
אלמן	2.2	2.3	0.1	4.1
אחר	0.8	0.4	-	0.6

לוח מס. 23: התפלגות לפי הרכב תלויים (אחוזים)

עולים חדשים	נכים מילדות	מקבלים חדשים	סה"כ מקבלי קצבת נכות כללית	הרכב תלויים
10,588	10,005	17,055	107,220	סך הכל מספר אחוז
100.0	100.0	100.0	100.0	
52.5	92.1	54.4	61.1	אין תלויים
20.9	1.5	11.5	10.6	בן זוג בלבד
8.8	1.5	9.2	7.4	ילד אחד
4.7	1.7	11.1	7.9	2 ילדים
6.3	1.0	4.8	4.6	בן זוג וילד
6.8	2.2	9.0	8.5	בן זוג + 2 ילדים

לוח מס. 24: התפלגות לפי מקור הכנסה של המקבל (אחוזים)

עולים חדשים	נכים מילדות	מקבלים חדשים	סה"כ מקבלי קצבת נכות כללית	מקור הכנסה
10,588	10,005	17,055	107,220	סך הכל מספר אחוז
100.0	100.0	100.0	100.0	
91.3	93.3	80.9	82.7	קצבת נכות בלבד
7.1	6.4	5.1	7.0	קצבת נכות והכנסה מעבודה
1.5	0.3	13.4	9.7	קצבת נכות והכנסה אחרת
0.1	0.1	0.6	0.6	קצבת נכות והכנסה מעבודה והכנסה אחרת

לוח מס. 25: התפלגות לפי אחוז רפואי (אחוזים)

עולים חדשים	נכים מילדות	מקבלים חדשים	סה"כ מקבלי קצבת נכות כללית	אחוז רפואי	
10,588	10,005	17,055	107,220	מספר	סך הכל
100.0	100.0	100.0	100.0	אחוז	
11.5	9.2	15.6	11.5		עד 49
29.4	14.2	29.8	29.0		59-50
17.1	20.1	15.7	16.9		69-60
7.5	6.4	6.1	8.2		74-70
11.8	18.8	9.5	12.3		84-75
22.7	31.4	23.3	22.1		100-85

לוח מס. 26: התפלגות לפי דרגת אי-כושר (אחוזים)

עולים חדשים	נכים מילדות	מקבלים חדשים	סה"כ מקבלי קצבת נכות כללית	דרגת אי כושר	
10,588	10,005	17,055	107,220	מספר	סך הכל
100.0	100.0	100.0	100.0	אחוז	
10.5	3.4	10.5	10.0		60
6.4	1.9	6.0	6.2		65
1.6	0.7	1.6	2.0		74
81.5	94.0	81.9	81.8		100

לוח מס. 27: התפלגות לפי ליקוי עיקרי (אחוזים)

ליקוי עיקרי	סה"כ מקבלי קצבת נכות כללית	מקבלים חדשים	נכים מילדות	עולים חדשים
סך הכל מספר אחוז	107,220	17,055	10,005	10,588
	100.0	100.0	100.0	100.0
ליקוי פנימי	24.0	39.0	5.6	32.6
ליקוי אורוגניטל	2.7	3.0	1.3	3.1
ליקוי נוירולוגי	11.1	11.1	16.8	13.1
ליקוי נפשי	28.9	22.5	14.8	23.3
ליקוי לוקומוטור	7.6	9.3	4.2	9.9
ליקוי ראייה	7.1	5.4	5.9	8.2
פיגור	12.6	7.3	43.5	7.6
ליקוי אחר	6.0	2.4	7.9	2.2

לוח מס. 28: התפלגות לפי נכות זמנית/קבועה (אחוזים)

	סה"כ מקבלי קצבת נכות כללית	מקבלים חדשים	נכים מילדות	עולים חדשים
סך הכל מספר אחוז	107,220	17,055	10,005	10,588
	100.0	100.0	100.0	100.0
נכות קבועה	87.6	54.7	89.9	79.3
נכות זמנית	12.4	45.3	10.1	20.7

לוח מס. 29: התפלגות לפי שיעור המאושפזים (אחוזים)

עולים חדשים	נכים מילדות	מקבלים חדשים	סה"כ מקבלי קצבת נכות כללית	מספר	סך הכל
10,588	10,005	17,055	107,220	מספר	סך הכל
100.0	100.0	100.0	100.0	אחוז	
2.3	18.3	1.8	8.5	שיעור המאושפזים	

לוח מס. 30: שיעור מקבלי גמלת שר"מ - התפלגות לפי אחוזי שר"מ (אחוזים)

עולים חדשים*	נכים מילדות	מקבלים חדשים	סה"כ מקבלי קצבת נכות כללית	אחוזי שר"מ
10,588	10,005	17,055	107,220	סך הכל (מספר)
1,175	1,394	1,301	8,464	מתוכם: סך הכל מקבלים שר"מ
11.3	13.9	7.7	7.9	שיעור מקבלי שר"מ
8.3	1.4	8.5	8.2	מתוכם: 30% שר"מ
51.3	41.8	54.7	50.2	50% שר"מ
2.5	0.5	1.8	2.6	60% שר"מ
2.0	-	1.2	1.5	90% שר"מ
21.9	25.5	18.2	20.9	100% שר"מ
14.0	30.8	15.4	16.6	150% שר"מ

* חוק ביטוח נכות מאפשר לנכה תלוי בעזרת הזולת לקבל גמלת שר"מ בתום 90 יום מהיום שנעשה עולה חדש כאשר נכה לא תלוי בעזרת הזולת יכול להיות זכאי לקצבת נכות כללית בתום שנתיים מהיותו בארץ

מקבלי קצבת נכות כללית חדשים

בשנים 1995 ו-1996, התווספו למערכת 17,055 מקבלי קצבה המהווים כ-15.9% מסך מקבלי קצבת נכות כללית המצויים כיום במערכת.

עלתה השאלה האם הנכים שהצטרפו למערכת בשנתיים האחרונות שונים מכלל הנכים.

השוואת קבוצה זו עם כלל מקבלי קצבת נכות כללית מצביעה על הבדלים במספר מאפיינים:

הגיל המינימלי לזכאות לקצבת נכות כללית הינו גיל 18; לכן אך טבעי ששיעור קבוצת הגיל 18-19 גבוהה בהרבה בקרב המקבלים החדשים לעומת כלל האוכלוסייה: 10.6% ו-1.7%, בהתאמה. בקבוצות הגיל האחרות ההבדלים פחות בולטים. בשל גילם הצעיר יחסית, שיעור הנשואים גבוה בקרב המקבלים החדשים לעומת סך מקבלי קצבת נכות כללית: 59% ו-51.2%, בהתאמה. כמו כן שיעור הנכים עם תלויים גבוה יותר בקרב המקבלים החדשים מאשר בסך מקבלי קצבת נכות: 45.6% לעומת 38.9%.

מבחינת המצב הרפואי, הנכים החדשים הינם בדרך כלל בעלי אחוז נכות רפואית נמוך במעט. נתון זה מראה שמצבו הרפואי של הנכה עלול להתמיר לאורך שנים. התפלגות לפי ליקוי עיקרי מראה ששיעור הליקויים הפנימיים גבוה במיוחד בקרב המקבלים החדשים (39.0% לעומת 24.0% בסך מקבלי קצבת נכות). בניגוד להשערות לא קיימת תופעה שבשנים האחרונות מצטרפים יותר נכים עם בעיות נפשיות, למערכת מקבלי קצבת נכות. 23% מן הנכים החדשים סובלים מליקוי נפשי, לעומת 29% בין כלל הנכים.

כצפוי, שיעור המקבלים בעלי נכות קבועה נמוך יותר בקרב המקבלים החדשים לעומת סך מקבלי קצבת נכות כללית. אין הבדלים לפי דרגת הנכות שנקבעת לנכה.

שיעור המקבלים החדשים עם גמלת שר"מ דומה לשיעור מקבלי שר"מ בסה"כ האוכלוסייה. לעומת זאת, שיעור המאושפזים נמוך בקרב המקבלים החדשים לעומת סך מקבלי קצבת נכות כללית: 1.8% ו-8.5%, בהתאמה.

מקבלי קצבת נכות שנכותם חלה בילדות

קבוצה זו כוללת את המקבלים שהגישו תביעה בגיל 18, כלומר, שנכותם חלה לפני גיל 18. היקף הקבוצה הוא 10,005 ומהווה כ-9.2% מסך מקבלי קצבת נכות כללית.

אפיוני קבוצה זו שונים מאפיוני סך מקבלי קצבת נכות כללית ומצביעים על מצבם הקשה במיוחד של הנכים מילדות. מרבית הנכים מילדות (88%) הינם רווקים (93% מבין הנשים - נספח א'). שיעור הנשואים נמוך במיוחד לעומת השיעור הכללי (10.1% ו-51.2%, בהתאמה) ובכך רק ל-7.9% מנכים מילדות יש תלויים לעומת 38.9% בסך מקבלי קצבת נכות כללית. כמו כן שיעור עקרות הבית נמוך במיוחד בקרב הנכים מילדות. שיעור זה עולה עם הגיל מ-1% בגילאי 18-19 עד 14% בקרב גילאי 35-44 (נספח א').

ל-93.3% נכים מילדות, מקור ההכנסה היחידי הינו קצבת הנכות.

מצבם הרפואי של הנכים מילדות קשה יחסית, כאשר ל-50% נקבעה נכות רפואית מעל 75% לעומת 34% בין כלל הנכים. כמו כן, למרביתם (94%) נקבעה דרגת נכות מקסימלית.

השוואת התפלגות הנכים לפי ליקוי עיקרי בין נכים מילדות לבין סך מקבלי קצבת נכות מראה כי:

שכיחות הפיגור וליקויים נוירולוגיים גבוהה בקרב הנכים מילדות לעומת סך מקבלי קצבת נכות כללית: פיגור 43.5% לעומת 12.6%, בהתאמה; ליקוי נוירולוגי 16.8% לעומת 11.1%, בהתאמה.

שכיחות המחלות הפנימיות נמוכה יחסית בקרב הנכים מילדות. כמו כן, שיעור המאושפזים גבוה בקרב הנכים מילדות (18.3%).

שיעור הנכים שמקבלים גמלת שר"מ גבוה בקרב הנכים מילדות לעומת סך מקבלי קצבת נכות כללית: כ-13.9% לעומת 7.9%, בהתאמה. גם רמת הגמלה גבוהה יחסית, כאשר 56% זכאים לשר"מ ברמות של 100% או 150% לעומת 37% בקרב כלל הנכים.

מקבלי קצבת נכות כללית עולים חדשים

קבוצה זו כוללת 10,558 נכים ומהווה כ-9.8% מסך מקבלי קצבת נכות תלויים.

השוואת אפיוני המקבלים העולים החדשים עם אפיוני סך מקבלי נכות כללית לא מצביעה על הבדלים משמעותיים בין שתי האוכלוסיות.

אפיוני גיל, אחוז רפואי, דרגת אי-כושר והשתלבות בשוק העבודה דומים בשתי אוכלוסיות.

בעקבות גל העלייה האחרון, החל משנת 1992 ולפי הסכם עם האוצר, עולים שהם נכים קשים זכאים לגמלת שר"מ לאחר שלושה חודשי תושבות בישראל ולקצבת נכות לאחר שישה חודשים. יתר הנכים העולים החדשים זכאים לקצבת נכות לאחר תקופה של שנתיים.

לעומת זאת ניתן להבחין בשוני בין שתי האוכלוסיות מבחינת מצב משפחתי, הרכב משפחתי, מקור הכנסה וסוג הליקוי העיקרי.

שיעור הנכים הגרושים והאלמנים גבוה מהממוצע: 16.6% ו-4.1%, לעומת 10.7% ו-2.2% בקרב כלל אוכלוסיית הנכים. שיעור הנכים עם בן זוג תלוי בלבד גבוה מהממוצע: 20.9% לעומת 10.6%.

שיעור הנכים שהכנסתם היחידה הינה קצבת נכות גבוה בקרב העולים החדשים בהשוואה לסך מקבלי קצבת נכות כללית: 91.3% לעומת 82.7%, בהתאמה. עם זאת, שיעור דומה (7%) דווח על הכנסה מעבודה. ההפרש בין שני השיעורים מוסבר בעובדה שלעולים החדשים כמעט ואין הכנסה אחרת.

מבחינת הליקוי העיקרי, שיעור הנכים בעלי ליקויים פנימיים כליקוי עיקרי גבוה בקרב העולים החדשים לעומת סך מקבלי קצבת נכות כללית: 32.6% לעומת 24.0%, בהתאמה. אין הבדלים מבחינת אחוז ודרגת הנכות.

כצפוי, שיעור הנכים עם נכות קבועה נמוך בקרב העולים החדשים לעומת סך מקבלי קצבת נכות כללית: 79.3% לעומת 87.6%, בהתאמה. כמו כן, שיעור המאושפזים נמוך בקרב העולים החדשים בהשוואה לסך המקבלים קצבת נכות כללית.

נספחים

נספח א': אפיונים נבחרים - מקבלי קצבת נכות כללית שנכותם חלה מילדות

לוח מס. 1: מקבלי קצבת נכות, לפי גיל ומין (דצמבר 1996)

מקבלי קצבת נכות	סך הכל	19-18	34-20	44-35	54-45	60-55	65-61
סך הכל מספרים	10,005	1,446	7,210	1,349	0*	0*	0*
אחוזים	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
גברים (%)	56.6	59.8	56.4	54.3			
נשים (%)	43.4	40.2	43.6	45.7			
מהן נשים מבוטחות	92.8	99.1	92.8	86.5			
עקרות בית	7.2	0.9	7.2	13.5			

* חוק ביטוח נכות החל לפעול החל משנת 1970.

לוח מס. 2: מקבלי קצבת נכות, לפי מין ומצב משפחתי (דצמבר 1996)

מקבלי קצבת נכות	סך הכל		נשוי	רווק	פרוד/גרוש/אלמן
	מספרים	אחוזים			
סך הכל	10,005	100.0	10.1	87.9	2.0
גברים	5,667	100.0	9.5	89.1	1.4
נשים מבוטחות	4,024	100.0	4.5	92.8	2.7
עקרות בית	314	100.0	100.0	-	-

לוח מס. 3: מקבלי קצבת נכות, לפי מין ומספר תלויים הזכאים לתוספת תלויים (דצמבר 1996)

מקבלי קצבת נכות	סך הכל		אין תלויים	בן זוג בלבד	ילד אחד	שני ילדים	בן זוג וילד	בן זוג ושני ילדים
	מספרים	אחוזים						
סך הכל	10,005	100.0	92.2	15	15	17	10	2.2
גברים	5,667	100.0	91.6	24	03	0.7	15	3.4
נשים מבוטחות	4,024	100.0	96.6	02	19	12	01	0.1
עקרות בית	314	100.0	49.7	-	213	290	-	-

לוח מס. 4: מקבלי קצבת נכות, לפי מקור הכנסה של המקבל בלבד ולפי מין (דצמבר 1996)

מקור הכנסה	סך הכל	גברים	נשים מבוטחות	עקרות בית
סה"כ מקבלי קצבה	100.0	100.0	100.0	100.0
קצבת נכות בלבד	93.3	92.6	93.8	98.1
קצבת נכות והכנסה מעבודה	6.3	7.0	5.9	-
קצבת נכות והכנסה אחרת	0.3	0.3	0.3	1.9
קצבת נכות, הכנסה מעבודה והכנסה אחרת	0.1	0.1	-	-

לוח מס. 5: מקבלי קצבת נכות, לפי קבוצת ליקוי עיקרי ומין (דצמבר 1996) (אחוזים)

מין	סך הכול		נפש	פנימי ***	פיגור שכלי	נוירולוגי ***	ראיית	לוקו- מוטורי	אורגניטלי ****	אחר	לא ידוע
	אחוז	מספר									
סך הכול	100.0	10,005	14.8	5.6	43.5	16.8	5.9	4.2	1.3	3.1	4.8
גברים	100.0	5,665	15.7	9.5	43.1	17.4	5.7	3.8	1.2	2.6	5.0
נשים מבוטחות	100.0	4,025	12.8	5.3	46.2	15.5	5.9	4.5	1.5	3.8	4.5
עקרות בית	100.0	315	23.2	12.1	15.6	24.2	11.8	6.7	1.3	2.9	2.2

- * סעיף הליקוי בעל אחוז הנכות הרפואית הגבוה ביותר
- ** ליקוי פנימי - בעיקר בתחום הקרדיולוגי והריאתי.
- *** ליקוי נוירולוגי - בעיקר שיתוקים.
- **** מחלות בדרכי השתן, הכליות, מערכות מין ושדיים

נספח ב': נתונים נבחרים לשנת 1997

לוח מס. 1: מקבלי קצבת נכות, לפי גיל ומין (ספטמבר 1997)

64-60	59-55	54-45	44-35	34-20	19-18	סך הכל	
13,930 100.0	18,054 100.0	30,363 100.0	24,895 100.0	25,450 100.0	1,578 100.0	114,270 100.0	סך הכל מספרים אחוזים
100.0 *	49.3 50.7	47.9 52.1	51.4 48.6	56.0 44.0	59.8 40.2	57.0 43.0	גברים (%) נשים (%)
* *	66.3 33.7	69.0 31.0	72.6 27.4	84.8 15.2	99.4 0.6	73.4 26.6	מהן : נשים מבוטחות (%) עקרות בית (%)

* נשים בקבוצת גיל זכאיות לקצבת זקנה.

לוח מס. 2: מקבלי קצבת נכות, לפי מין ומצב משפחתי (ספטמבר 1997)

פרוד/גרוש אלמן	רווק	נשוי	סך הכל		מקבלי קצבת נכות
			אחוזים	מספרים	
14.0	34.8	51.2	100.0	114,270	סך הכל
10.4	36.1	53.5	100.0	65,084	גברים
18.8	33.1	48.1	100.0	49,186	נשים
24.1	45.1	30.8	100.0	36,074	מתוכן : נשים מבוטחות
-	-	100.0	100.0	13,112	עקרות בית

לוח מס. 3: מקבלי קצבת נכות, לפי מין ומקור הכנסה של המקבל בלבד (ספטמבר 1997)

מקור הכנסה	סך הכול	גברים	נשים מבוטחות	עקרות בית
סה"כ	114,270	65,084	36,074	13,112
מספרים אחוזים	100.0	100.0	100.0	100.0
קצבת נכות בלבד	82.5	77.9	85.3	97.8
קצבת נכות והכנסה מעבודה	7.3	8.1	8.2	-
קצבת נכות והכנסה אחרת	9.5	13.0	6.1	2.2
קצבת נכות, הכנסה מעבודה והכנסה אחרת	0.7	1.0	0.4	-

לוח מס. 4: מקבלי קצבת נכות, לפי קבוצת ליקוי עיקרי ומין (ספטמבר 1997)

מין	סך הכל		נפש	פנימי **	פיגור שיכלי	נוירולוגי ***	ראיה	לוקו - מוטורי -	אורגניטלי ****	אחר
	מספר	אחוז								
סך הכל	114,270	100.0	29.1	24.3	12.3	11.2	6.8	7.9	2.8	5.6
גברים	65,084	100.0	30.1	25.6	11.6	11.2	6.8	6.8	2.3	5.6
נשים מבוטחות	36,074	100.0	28.5	19.3	16.8	11.1	6.2	8.5	3.1	6.5
עקרות בית	13,112	100.0	25.5	31.5	3.4	11.8	8.1	11.8	4.3	3.6

* בין הסעיפים הנמצאים בוקבץ, סעיף הליקוי בעל הנכות הרפואית הגבוהה ביותר.
 ** ליקוי פנימי - בעיקר בתחום הקרדיולוגי והריאתי
 *** ליקוי נוירולוגי - בעיקר שיתוקים.
 **** מחלות בדרכי השתן, הכליות, מערכות בין והשדיים.

לוח מס. 5: מקבלי קצבת נכות, לפי קבוצת בעלי ליקוי ולפי ליקוי עיקרי ומשני (ספטמבר 1997)

מתוכם: (אחוזים)			סה"כ מקבלי קצבה בעלי ליקויים		מחלה
מקבלי קצבה כאשר הליקוי משני	מקבלי קצבה כאשר הליקוי עיקרי	סך הכול	% מכלל מקבלי קצבה	מספר	
21.0	79.0	100.0	36.5	41,956	נפש
37.0	63.0	100.0	38.1	44,108	פנימי*
25.0	75.0	100.0	16.6	18,760	פיגור שיכלי
37.0	63.0	100.0	17.5	20,309	נוירולוגי**
36.0	64.0	100.0	10.9	12,093	ראיה
63.0	37.0	100.0	21.2	24,625	לוקומוטור
54.0	46.0	100.0	5.9	6,840	ארגינטל
63.0	37.0	100.0	4.7	5,462	אף אוזן גרון
83.0	17.0	100.0	2.1	2,446	עור

לוח מס. 6: מקבלי קצבת נכות, לפי סוג הליקוי העיקרי ולפי שיעור שר"ם (ספטמבר 1997)

סוג זכאות	סך הכול	נפש	פנימי	פיגור שכלי	נוירולוגי	לוקומוטורי	ראיה	אורוגנטלי	אחר
סך הכל מספר מתוכם:	114,270	33,169	27,688	14,021	12,780	9,021	7,707	3,172	6,712
מקבלים שר"ם	9,200	791	1,541	1,404	2,908	724	765	993	74
שיעור מקבלי שר"ם מתוכם: 30% שר"ם	8.1	2.4	5.6	10.0	22.8	8.0	9.9	31.3	1.3
50%	8.1	8.5	12.2	1.1	5.4	12.7	9.9	14.4	4.1
60%	50.2	42.2	54.5	45.6	36.0	50.1	71.0	80.6	64.9
90%	2.5	4.0	3.1	0.4	3.2	4.4	1.2	0.6	2.7
100%	1.5	2.1	2.0	-	2.4	1.4	1.2	0.1	-
150%	20.9	29.5	18.4	25.7	25.5	23.2	12.2	3.3	14.9
	16.9	13.7	9.8	27.2	27.5	8.2	4.6	1.0	13.5

NATIONAL INSURANCE INSTITUTE
Research and Planning Administration

Recipients of General Disability Allowance
1996-1997

by Chantal Wasserstein (Warnet)

Jerusalem, April 1998

